

S.Ü. TIP FAKÜLTESİ HASTANESİ İŞ SAĞLIĞI ve GÜVENLİĞİ EĞİTİMİ

2-) Sağlık Konuları

c) Biyolojik ve Psikolojik risk etmenleri,

Amaç

Katılımcılar, çalışma ortamında karşılaşılabileceği psikososyal risk etmenleri hakkında bilgi sahibi olacaklardır.

Öğrenim Hedefleri

Bu sunumun sonunda katılımcılar;

- ✓ Çalışma ortamındaki psikososyal risk etmenlerinin türlerini sayar,
- ✓ Yaygınlığını açıklar,
- ✓ Sağlık etkilerini tanımlar,
- ✓ Korunma yöntemlerini sıralar.

Psikososyal Tehlike

- ✓ İş tasarımının, örgütlenmesinin, yönetiminin, toplumsal ve çevresel koşullarının; psikolojik, toplumsal veya fiziksel hasara yol açma potansiyeli taşıyan boyutlarıdır. **(ILO)**

Psikososyal Tehlikeler

- ✓ İş doyumu,
- ✓ İş örgütlenmesi,
- ✓ İş yönetimi,
- ✓ Çevresel ve örgütsel koşullar,
- ✓ İşçilerin uzmanlığı ve gereksinimleri arasındaki etkileşimlerden kaynaklanır. **(ILO)**

İşyerinde Psikososyal Risk Etkenleri -1

- ✓ Çalışma ortamı koşulları,
- ✓ Çalışma süresinin uzun olması,
- ✓ Ücret yetersizliği,
- ✓ Sendikalaşmanın olmaması,
- ✓ Stres,

İşyerinde Psikososyal Risk Etkenleri -2

- ✓ Şiddet ve tacizler,
- ✓ Ayrımcılık, baskı ve mobbing,
- ✓ Yönetsel ve çalışanlarla ilgili faktörler,
- ✓ Genç çalışanların varlığı,
- ✓ İşyerinde çalışan gebeler - lohusalar,
- ✓ İşyerinde kreş, gündüz bakımevinin bulunmaması.

Psikososyal Risk Etkinliđi -1

Çalışan üzerinde;

- ✓ Fiziksel, kimyasal ve biyolojik risk etmenleri doğrudan,
- ✓ Psikososyal risk etmenleri doğrudan veya dolaylı yoldan hastalık nedeni olabilir.

Psikososyal Risk Etkinliđi -2

Çalışma hayatı;

- ✓ Fiziksel, bireysel, yönetsel ve sosyal bir anlamda tüm yönleriyle stres kaynağı potansiyeli oluşturur.
- ✓ Bu potansiyelin tetiklediđi iř ile ilgili çatıřmalar psikososyal etkinliđe yol açar.

Stres

- ✓ Ruhsal gerilim. **(TDK)**
- ✓ Organizmanın dengesini bozan, endişeye yol açan uyarılardır. **(ILO)**
- ✓ İş yerinde psikososyal risk etmenlerinin çalışanlarda etkisi stres olarak ortaya çıkmaktadır.
- ✓ Stres, çalışanların işe yönelik tutumlarını ve performanslarını en az diğer risk faktörleri kadar etkilemektedir.

İşyeri Stres Faktörleri

- ✓ İşyerindeki organizasyonel faktörler,
- ✓ Yetki ve sorumluluklarda belirsizlik,
- ✓ Performansa dayalı ücretlendirme,
- ✓ İşveren - çalışanın amaç konusunda fikir ayrılıkları,
- ✓ İşyeri organizasyonundaki rollerin belirsizliği,
- ✓ Vardiyalı çalışmalardır.

Stres Reaksiyonları -1

Fiziksel;

- ✓ Akıl sağlığı,
- ✓ Kalp ve dolaşım sistemi,
- ✓ Solunum sistemi,
- ✓ Sindirim sistemi,
- ✓ Kas - iskelet sistemi,
- ✓ Bağışıklık sistemleri ve hormonlar üzerinde etkendir.

Stres Reaksiyonları -2

Davranışsal;

- ✓ Madde bağımlılığına (sigara, çay, kahve, gıda, alkol, uyuşturucu vb),
- ✓ Uyku bozukluklarına,
- ✓ İşe devamsızlığa,
- ✓ İşten ayrılmaya neden olabilmektedir.

Stres Yönetimi -1

Kişisel Stres Yönetimi

- ✓ Gevşeme (nefes, meditasyon, zihinsel gevşeme)
- ✓ Egzersiz (haftada 3 kez 45'er dakika)
- ✓ Diyet
- ✓ Davranış değişiklikleri

Stres Yönetimi -2

Örgütsel Stres Yönetimi

- ✓ Denetim (çalışanın işini denetleyebilmesi)
- ✓ Katılım (çalışanların örgüt içi bilgi akışına katılımları - iletişim)
- ✓ Özerklik (hiyerarşik yapı, çalışma ekiplerine sorumluluk, görev tanımı)
- ✓ Esnek çalışma programı (işveren ve çalışana iş doyumu)

Stresten Korunma -1

Birincil Koruma: En etkili yöntemdir ve stresi kaynağında yok etmektir.

Bunun için işletmede strese yol açan personel politikaları değiştirilebilir, görev tanımları belirginleştirilir, çalışanlar arasında ve çalışanlarla yönetim arasındaki iletişim güçlendirilebilir.

Stresten Korunma -2

İkincil Koruma:

✓ Eğitim, öğretim ve beceri geliştirmeyi içerir. İşyerindeki stres eğitimi ve stres yönetimi programında;

- ✓ Çalışanın kendisinde veya başka bir çalışanda stres bulgularını fark etmesi,
- ✓ Stresle başa çıkma becerisini geliştirmesi,
- ✓ Strese karşı esneklik kazanması için eğitimler verilmesi gereklidir.

Stresten Korunma -3

Üçüncül Koruma: Ruhsal bozukluklar nedeniyle işten ayrılan bireylerin rehabilitasyonunu hedefler.

✓ Stres ile akıl sağlığı sorunu oluşan çalışanın iyileştirilmesi ve işe döndürülmesi amacı ile ilgili profesyonel destek çalışmalarıdır.

Mobbing

(Psikolojik Taciz - Bezdirme - Yıldırma)

- ✓ Çalışanların iş ve özel yaşantılarını, işe bağımlılık, iş doyumunu, işyeri kültürü ve iklimi gibi süreçleri olumsuz etkileyen bir kavramdır.
- ✓ Bir kişi veya grubun, diğer kişi veya gruba psikolojik yolla, uzun süreli sistematik baskı uygulamasıdır.
- ✓ Kendini ifade etme ve iletişimi engelleme, niteliksiz işlerde çalıştırma, sosyal izolasyon, dışlama, önemsememe vb. davranışlar söz konusudur.

İşyerlerinde Psikolojik Tacizin (Mobbing) Önlenmesi ile İlgili Başbakanlık Genelgesi

- ✓ İşyerinde psikolojik tacizle mücadele öncelikle işverenin sorumluluğunda olup işverenler çalışanların tacize maruz kalmamaları için gerekli bütün önlemleri alacaktır.
- ✓ Bütün çalışanlar psikolojik taciz olarak değerlendirilebilecek her türlü eylem ve davranışlardan uzak duracaklardır.
- ✓ Psikolojik tacizle mücadeleyi güçlendirmek üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik İletişim Merkezi, **ALO 170** üzerinden psikologlar vasıtasıyla çalışanlara yardım ve destek sağlanacaktır.

Şiddet

Çalışanların sundukları hizmet sırasında karşılaşılabilecekleri, fiziki veya psikolojik açıdan zarar görmeleriyle sonuçlanan / sonuçlanmasında muhtemel olan sözlü ve / veya fiili davranışlardır.

Şiddet Bildirimi

ŞİDDET MAĞDURU

1111

- T.C kimlik numarası
- E posta adresi,
- Cep telefonu ve kurum telefon numaraları

www.beyazkod.saglik.gov.tr

- Üye olunması,
(T.C kimlik numarası,cilt no, sıra no,aile sıra no)
- E posta adresi,
- Cep telefonu ve kurum telefon numaraları,

ÇALIŞAN HAKLARI ve GÜVENLİĞİ BİRİMİ

- T.C kimlik numarası
- E posta adresi,
- Cep telefonu ve kurum telefon numaraları

Özet

- ✓ Psikososyal risk faktörleri nelerdir?
- ✓ Stres nedir?
- ✓ Stresin çalışana etkileri nelerdir?
- ✓ Mobbing ve şiddet nedir?

- **Biyolojik Etmenler- Tanım**
- Herhangi bir enfeksiyona, alerjiye veya zehirlenmeye neden olabilen
- Genetik olarak değiştirilmiş olanlar da dahil olmak üzere
- Mikroorganizmaları, hücre kültürlerini ve insan endoparazitlerini ifade eder.
- **Biyolojik etmenlerle ilgili yürürlükteki mevzuat: 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na göre düzenlenen "Biyolojik etkenlere maruziyet risklerinin önlenmesi hakkında yönetmelik"tir.** (15.06.2013, RG: 28678)

Biyolojik Etmenler

- Sağlık personeli ile tarım ve hayvancılıkla uğraşanlarda **enfeksiyon hastalıklarına** neden olmaktadır
- Bazı sanayi işkollarında da **biyolojik etmenlere** bağlı enfeksiyon hastalıkları görülebilmektedir

Bu hastalıklar;

1. Ani ve çabuk gelişen enfeksiyon hastalıkları
1. Kronik seyirli enfeksiyon hastalıkları
2. Parazitlerin neden olduğu hastalıklardır

Biyolojik Etmenler

Biyolojik etmenler, **enfeksiyon risk düzeyine** göre 4 gruba ayrılmaktadır;

Grup 1 Biyolojik etmenler: İnsanda hastalığa yol açma olasılığı bulunmayan etmenler

Grup 2 Biyolojik etmenler: İnsanda hastalığa neden olabilen, çalışanlara zarar verebilen; ancak, toplumda yayılma olasılığı olmayan, genellikle etkili korunma veya tedavi olanağı bulunan etmenler

Biyolojik Etmenler

Grup 3 Biyolojik etkenler: İnsanda ağır hastalığa neden olan, çalışanlar için ciddi tehlike oluşturan, toplumda yayılma riski bulunabilen, ancak etkili korunma ve tedavi olanağı bulunan etmenler

Grup 4 Biyolojik etkenler: İnsanda ağır hastalığa neden olan, çalışanlar için ciddi tehlike oluşturan, toplumda yayılma riski bulunabilen, ancak etkili korunma ve tedavi olanağı bulunmayan biyolojik etmenler (risin, stafilokoksik enterotoksin, mikotoksin)

Biyolojik Etmenler

- Grup 3 ve Grup 4'te yer alan biyolojik etmenler için **acil eylem planı** hazırlanır
- 2. 3. ve 4. grup etmenler ilk kez kullanımda ise, işe başlanmadan en az 30 gün önce, **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı**'na bildirilir

Biyolojik Etmenler

Enfeksiyon hastalığının **meslek hastalığı** olarak kabul edilmesi için;

1. Çalışanın, **enfeksiyon riski taşıyan çalışma ortamında hastalanması**
2. Hastalığın, çalışılan ortamdaki enfeksiyon etkenlerinden kaynaklandığının kanıtlanması
3. Çalışanın maruziyet düzeyi ve
4. Maruziyet süresinin belirlenmesi gerekmektedir

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

- Sağlık çalışanlarında görülen biyolojik etmenler, iş yerinde bulunan ve
- Yapılan işten kaynaklanan etmenler olup, dış kaynaklı (**ekzojen**) enfeksiyonlara neden olmaktadır

Biyolojik Etmenler

Enfeksiyon hastalığının meydana gelmesi için;

1. **Biyolojik etmen / etken**
2. **Duyarlı (Çalışan)**
3. **Bulaşma yolu'**na gerek vardır

Bu **üçlü** etkileşime **ENFEKSİYON ZİNCİRİ** denmektedir

Enfeksiyon Zinciri- Etmen

- Biyolojik etmenin hastalık yapabilme yeteneği **patojenite (primer atak hızı)**
- Etmenin meydana getirdiği hastalığın **şiddeti / düzeyi virülans** olarak tanımlanmaktadır (**vaka/ölüm oranı, engelli/vaka oranı**)
- Sağlık hizmeti verilen birimlerde, **patojenite** ve **virülansı** yüksek, dirençli mikroorganizmalar, hastane enfeksiyonuna yol açmakta
- Hastalarla birlikte, sağlık çalışanlarını da tehdit etmektedir

Enfeksiyon Zinciri- Bulaşma Yolu

- Hava
- Kontamine aletlerle kesici, delici yaralanmalarla meydana gelen temas
- Ortak kullanılan giysi, araç ve gereçler
- Kontamine kan ve kan ürünleri ile temas ve
- Vektörlerle bulaşabilir

Çalışma ortamı, enfeksiyon zincirinin tüm halkalarını içermektedir

- Ayaktan ve yataklı tedavi kurumları

- Tanı ve araştırma laboratuvarları, bu etmenlerin bulaşması için elverişli ortamlardır

Enfeksiyon Zinciri- **Duyarlı** (Çalışan)

- Enfeksiyon zincirinin son halkasıdır
- Özgün olan ve olmayan kişisel savunma mekanizmalarının,
- Ağır çalışma koşullarının yarattığı stres
- Beslenme yetersizliği gibi nedenlerle yeterince işlev göremediği durumlarda, çalışanın enfeksiyon hastalıklarına olan duyarlılığı artmaktadır

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

Bunlar;

1. Virüsler
2. Bakteriler
3. Parazitler
4. Biyolojik toksinlerdir

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

Sık görülen virüsler;

- Hepatit virüsleri (Karaciğerin enfeksiyonu)
- İnsan immün yetmezlik virüsü-HIV (AIDS)
- İnfluenza (Grip)
- Solunum yolu ile bulaşan diğer virüsler (Kızamık, kızamıkçık, kabakulak, suçiçeği)

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

Sık görülen bakteriler;

- Tüberküloz (Verem)
- Salmonella (Tifo)
- Menengokok (Menenjit)
- Shigella (Dizanteri-İshal)

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

En çok risk altında olanlar;

- Enfeksiyon, cerrahi, patoloji, kan bankası, hemodiyaliz bölümünde çalışanlar
- Birinci basamak sağlık kuruluşlarında (ASM, TSM) çalışanlar
- Diş hekimleri
- Yaşlı bakım yurtları, bebek ve çocuk bakımevinde çalışanlar

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

Biyolojik etmenler nedeniyle en sık görülen hastalık;

- Hepatit B enfeksiyonudur
- Enfeksiyon etkeni, enfekte kan ve kan ürünleri ile
- Enfekte iğne veya kesici aletle yaralanma sonucu alınmaktadır
- Enfekte olanların % 5 - 10'unda enfeksiyon kronikleşmekte
- Kronik taşıyıcıların da % 30'unda kronik aktif hepatit gelişmektedir

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

- Hepatit B enfeksiyonundan korunmak için, risk altındaki çalışanlara **Hepatit B aşısı** uygulanması gerekir
- Aşı, **0. 6. ve 12. aylarda** olmak üzere **3** doz yapılır
- Ayrıca, işlemler sırasında eldiven giyilmeli
- Kişisel temizlik
- **Dezenfeksiyon ve sterilizasyon**
- Koruyucu giysi kullanılmalı

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

- Sağlık çalışanlarında sık görülen diğer bir enfeksiyon hastalığı da **Tüberküloz (Verem)** dur
- Enfeksiyonun sağlık çalışanlarına bulaşması, **Tüberküloz** hastasına tanı konana kadar geçen sürede meydana gelmektedir
- Bu nedenle, ilgili sağlık çalışanlarına, belirli aralıklarla **PPD (tüberkülin cilt testi)** yapılarak enfekte olup olmadıkları belirlenmeli ve
- Değişiklikler izlenmelidir

Sağlık Çalışanlarında Görülen Biyolojik Etmenler

- Sağlık çalışanlarında sık görülen diğer bir hastalık da **AIDS**'tir
- Hemşire, hekim ve teknisyenler risk altındadır
- Sıklıkla kontamine aletlerle yaralanma sonucu bulaşmaktadır
- **AIDS**'in giderek daha sık görülmesi, **Tüberkülozun da sıklığını arttırmaktadır**

Mesleki Bulaşıcı Hastalıklar

- SSK mevzuatında yer alan **Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü**'ndeki **Meslek Hastalıkları listesinde "D"** grubunda yer almaktadır
- Bu grupta yer alan enfeksiyon hastalıkları, 4 grup halinde ve 30 hastalık olarak belirtilmektedir

Tablo 1. Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğünde Mesleki Bulaşıcı Hastalıklar

Grup	Hastalık	Yükümlülük Süresi	Riskli İşler
D-1 Helminthiasis	Ankilostomiasis Necatoriasis	3 ay 3 ay	Tünel, yer altı, maden işleri, killi ve nemli toprakta çalışma
D-2 Tropik Hastalıklar	Malaria Amebiasis Sarı Humma Veba Rekürrent Ateş Dank Leismaniasis Framboesia Lepra Lekeli Humma Riketsiyoz	40 gün 30 gün 10 gün 10 gün 12 gün 10 gün 7 ay 8 hafta 25 yıl 20 gün 20 gün	İlgili sağlık kuruluşları ve laboratuvarlar
D-3 Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar (zoonoz)	Bruselloz Şarbon Salmonella enf. Weil Hastalığı Kuduz Ornithozlar,Psittakoz Rekürrent Ateş Şap Hastalığı Çiçek Q Humması Lekeli Humma Ekinokok Humması Ruam Bovin tipi Tüberküloz	6 ay 30 gün 30 gün 30 gün 14 gün 2 yıl 30 gün 12 gün 10 gün 12 gün 30 gün 20 gün 1 yıl 1 ay 1 yıl	Hayvan bakıcılığı, hayvan ürünleri ile ilgili işler, hayvan hastaneleri, veteriner hekimler, kasaplar, sakatat işleri, süt ve süt ürünleri işleme tesisleri
D-4 Meslek gereği enfeksiyon hastalıklarına özellikle maruz kişilerdeki enfeksiyon hastalıkları	Viral Hepatit Tüberküloz	6 ay 1 yıl	Hastane, verem savaş dispanserleri, poliklinik araştırma laboratuvarı

Korunma

- Maruz kalınan biyolojik etmenlerin tümüne yönelik risk değerlendirmeleri yapılmalı
- Değerlendirmeler periyodik olarak tekrarlanmalı
- Etmenlerin risk oluşturması durumunda, çalışanın maruziyeti önlenmeli
- Teknik olarak bu mümkün değilse maruziyet en aza indirilmeli
- Çalışan sayısı, mümkün olan en az düzeyde tutulmalı
- Ortam, bulaşmayı önleyecek şekilde düzenlenmeli
- Toplu korunma önlemleri alınmalı
- Olanaklı değilse; maske, eldiven, koruyucu giysi gibi kişisel korunma teknikleri uygulanmalı
- Etmenlerin dışarıya sızması, taşınması önlenmeli

Korunma

- İş yerindeki atıklar, uygun sistemler kullanılarak sağlığa zararsız bir şekilde depolanmalı, taşınmalı ve uzaklaştırılmalı
- İş ortamında yemek yenmesi ve sigara içilmesi önlenmeli
- Koruyucu giysiler kullanılmalı
- Göz yıkama, el yıkama (**cilt antiseptikleri**) gibi hijyenik işlemlerin uygulanacağı uygun temizlik malzemeleri
- Yıkanma ve tuvalet olanakları sağlanmalı

Korunma- Eğitim

- Olası sağlık riskleri
- Alınacak önlemler
- Hijyen kuralları
- Koruyucu ekipman ve giysilerin kullanımına yönelik
 1. Biyolojik etmenlerle çalışmalara başlanmadan önce
 2. Deđişen kořullara göre uyarlanabilecek
 3. Gerektiđinde periyodik olarak tekrarlanabilecek **eğitimler** düzenlenmelidir

Önleme

- Enfeksiyona neden olan etmenin kontrolü için, enfeksiyon yayılımı ve epidemiyolojik ilkelerin bilinmesi
- Biyolojik etmenlere bağı meslek hastalıklarının tanısı için, çalışanların **işe giriş** ve **muayenelerinin** düzenli ve sistematik olarak uygulanması gerekir